

Piteå kommun

Bolagspolicy för Piteå kommuns hel- och delägda bolag

Dokumentnamn	Dokumenttyp	Fastställt/upprättad	Beslutsinstans
Bolagspolicy för Piteå kommuns hel- och delägda bolag	Policy	2004-06-21, § 79	Kommunfullmäktige
Dokumentansvarig/processägare	Version	Senast reviderad	Giltig till
Kommunstyrelsen	3	2018-06-20, § 117	Tillsvidare
Dokumentinformation	Anger hur Piteå kommun styr och leder de bolag där kommunen har ett bestämmande eller väsentligt inflytande av varaktig karaktär.		
Dokumentet gäller för	Kommunstyrelsen, samtliga hel- eller delägda bolag där Piteå kommun har ett bestämmande eller väsentligt inflytande av varaktig karaktär.		

Innehållsförteckning

Definitioner	2
Inledning.....	3
Kommunägda bolag	3
Roller och ansvar.....	4
Ledning och ägande av kommunens bolag	6
Styrinstrument för aktivt företagsägande och verksamhetsutveckling	9
Bolagsstämooombud	11
Ekonomistyrning	11
Koncernrevision	12
Offentlighetsprincipen.....	12
Miljö	12
Upphandling	13
Personalpolitik.....	13
Kommunens fastställda policys.....	13
Bilaga 1	14

Definitioner

Bolag utgör ett sammanfattande begrepp för aktiebolag, ekonomisk förening, stiftelse, handelsbolag, kommanditbolag eller annan associationsform.

Holdingsbolag är i denna policy liktydigt med moderbolaget Piteå Kommunföretag AB (PIKAB).

Koncern utgörs av en grupp av bolag med ägarsamband som leds av en överordnad enhet. I en koncern kan ingå flera underkoncerner.

Kommunkoncernen utgörs av kommunen med nämnder och förvaltningar samt hel- och delägda bolag där kommunen har ett bestämmande eller betydande inflytande av varaktig karaktär. I kommunkoncernen kan finnas flera underkoncerner varav Piteå Kommunföretagkoncernen är den väsentligaste.

Piteå Kommunföretagkoncernen är en underkoncern till kommunkoncernen och utgörs av en s.k. äkta koncern med PIKAB som moderbolag med därav hel- och delägda dotterbolag.

Bestämmande inflytande uppnås vid mer än 50% röstinnehav i företagets beslutande organ, dvs dotterföretag.

Betydande inflytande uppnås vid mer än 20% och upp till 50% röstinnehav i företagets beslutande organ, dvs intresseföretag.

Begränsat inflytande uppnås vid upp till 20% röstinnehav i företagets beslutande organ.

Ovanstående gränsvärden är tumregler, vilket innebär att när man fastställer graden av inflytande så ska man även ta hänsyn till avtal, hur övrigt ägande är fördelat, ekonomisk betydelse och andra faktorer som påverkar inflytandet.

Koncernstyrelsen utgörs av styrelsen i PIKAB.

Med *kommunstyrelsens uppsiktsplikt* avses att kommunstyrelsen har att fullgöra sin uppsiktsplikt över bolagen enligt 6 kap. 1 § KL. Denna uppsiktsplikt har sin utgångspunkt i kommunfullmäktiges uppdrag till kommunstyrelsen och ska inte sammanblandas med ägarfunktionen.

Inledning

En betydande del av Piteå kommuns verksamhet drivs i aktiebolagsform och stora ekonomiska värden finns samlade i de kommunägda bolagen. Bolagens verksamheter faller inom ramen för den kommunala kompetensen (vad en kommun kan/får göra) och samordnas med övrig kommunal verksamhet för att tillhandahålla medborgar-/kundnytta på ett så effektivt sätt som möjligt.

De kommunala bolagen utgör liksom nämnder och förvaltningar instrument för att bedriva kommunal verksamhet. Oavsett organisationsform finns behov av att skapa en väl sammanhållen kommunal organisation med en gemensam ledning. Det skapar rationalitet och ger en bättre möjlighet att effektivt utnyttja de kommunala resurserna samtidigt som det ökar förtroendet för den kommunala verksamheten. De bolagsrättsliga förutsättningarna och hänsynen till eventuella delägare ställer dock särskilda krav på hur kommunen kan leda sina bolag.

Syftet med denna bolagspolicy är att tydliggöra Piteå kommuns ägarroll och hur kommunens ägarstyrning av sina bolag ska genomföras. Dessutom anger bolagspolicyn gemensamma principer för bolagen inom områdena styrelse och VD, ekonomi, information och revision etc.

Kommunägda bolag

Kommunen har valt att organisera de flesta kommunala bolagen (där ägarandelen ger ett betydande inflytande eller där bolaget drivs på affärsmässig grund på en konkurrensutsatt marknad) under ett gemensamt holdingbolag, Piteå Kommunföretag AB (PIKAB).

I de bolag där kommunens ägande och inflytande är begränsat och där det inte finns andra skäl för att organisera bolaget under holdingbolaget PIKAB ska ägandet hanteras direkt via kommunstyrelsen. Det innebär att Kommunstyrelsen själv för Kommunfullmäktige föreslår ev ledamöter till det aktuella bolagets styrelse. Kommunstyrelsen ska också svara för hur redovisning av bolaget ekonomi och utveckling ska ske.

De motiv som främst finns till kommunalt företagsägande är:

- Effektivare att driva verksamheten i bolagsform
- Affärsmodellen i vissa branscher underlättas av att verksamheten bedrivs i bolagsform, som t ex bostads- och energibranschen
- I vissa fall underlättas samverkan med andra kommuner och näringslivet
- Juridiskt tydliga och enkla beslutsvägar erhålls
- Möjlighet att erhålla vinstutdelning/koncernbidrag

Piteå Kommunföretag AB är moderbolag i kommunens bolagskoncern. Moderbolaget har ett bestämmande inflytande över de helägda dotterbolagen.

Moderbolagets styrelse har fått rollen som koncernstyrelse. Det finns dock ett behov av att tydliggöra vilka frågor som ankommer på koncernstyrelsen både i relationerna gentemot kommunfullmäktige och kommunstyrelse men även gentemot respektive bolagsstyrelse.

En tydlig bolagspolicy bidrar till att skapa bättre förutsättningar för en fungerande ledning av den kommunala bolagsverksamheten.

Om tveksamhet uppstår i frågor som berörs av denna policy skall koncernstyrelsen konsulteras.

Roller och ansvar

Ändamålsenlig ägarstyrning och uppsikt förutsätter en tydlig roll- och ansvarsfördelning. Nedanstående beskrivning gäller för helägda bolag, och delägda bolag om övriga delägare är kommuner/landsting. Finns privata delägare gäller nedanstående om kommunen ensam eller tillsammans med andra kommuner/landsting är majoritetsägare (ägarandel >50 %). Vid ett minoritetsägande gäller nedanstående i rimlig omfattning med hänsyn till ägandet och omständigheterna i övrigt. Det är av väsentligt värde att skapa likartade och goda förutsättningar för alla verksamheter som Piteå kommun äger, oaktat den juridiska formen.

Kommunfullmäktige - Är ytterst ansvarig för kommunens bolagsstyrning.

Kommunfullmäktige beslutar alltid om verksamheten ska bedrivas i bolagsform eller ej. Beslutar även om förvärv och försäljning av bolag, utser samtliga styrelseledamöter och lekmannarevisorer etc. Kommunfullmäktige ser till att ändamål, kommunala befogenheter och möjligheten att ta ställning innan beslut, anges i bolagsordning.

Kommunstyrelsen – ska ha uppsikt över bolagens verksamheter. Den ska varje år pröva och besluta om bolagens verksamheter varit förenliga med kommunala ändamål och befogenheter. Om den finner att så inte är fallet, ska den lämna förslag till fullmäktige om nödvändiga åtgärder. Kommunstyrelsens uppsiktsplikt uppfylls inte enbart genom att dess ledamöter kan vara ledamöter i styrelsen för ett kommunägt bolag. Vilken information som Kommunstyrelsen behöver från bolaget, och hur den ska lämnas, framgår av ägardirektiven.

Årsstämma/bolagsstämma – är bolagets högsta beslutande församling och företräder aktieägarna. Det är endast genom beslut på stämman som aktieägarna formellt (aktiebolagsrättsligt) kan ge bindande ägardirektiv till bolaget. Detta innebär att beslut fattade i kommunen inte per automatik blir bindande för bolagen. Blir dock gällande för de fall som anges i Bolagspolicyn. Formellt sett är det stämman som utgör länken mellan kommunen som ägare och bolagen som självständiga juridiska personer.

Bolagsstyrelsen – ansvarar för bolagets organisation och förvaltning. Den har både en styrande och en kontrollerande funktion. Styrelsen säkerställer att bolaget har lämpliga strategier för att uppnå de mål och följa de riktlinjer som beslutas. Den politiska demokratiska processen sker inte i bolagsstyrelsen, utan i andra kommunpolitiska forum. Bolagsstyrelsen säkerställer att själva utförandet sker i enlighet med de gällande ägardirektiven.

Kommunfullmäktige beslutar vilka styrelseledamöter som ska väljas på bolagsstämman. Respektive parti har att utöver demokratisk förankring och erfarenheter från förtroendeuppdrag vid framtagande av förslag på styrelseledamöter, för de enskilda ledamöterna beakta branschkunskap och affärskompetens. Till bolagets styrelse bör även en eller två nomineringar ske på annan grund än partipolitisk, för att tillföra specialistkompetens inom bolagets verksamhet. Moderbolagets styrelse ska dock enbart bestå av politiskt tillsatta ledamöter.

Moderbolagets styrelseordförande och vice ordförande bör inför kommunfullmäktiges beslut avseende styrelseledamöter inklusive eventuella externa ledamöter diskutera sammansättningen i bolagets tilltänkta styrelse med respektive bolags styrelseordförande samt moderbolagets VD. För den samlade styrelsen i bolaget ska alltid jämställdhet och mångfald eftersträvas.

Styrelsen tillsätter/avsätter den verkställande direktören (sker i samråd med Piteå Kommunföretag ABs VD för de bolag som ägs direkt av Piteå Kommunföretag AB). Den fastställer arbetsordning för sitt eget arbete och fördelar arbetet mellan sig och VD. Varje styrelseledamot ska tillägna sig den kunskap om bolagets verksamhet, organisation, marknader m.m. som krävs för uppdraget. Ledamot ska självständigt, och i samarbete med övriga ledamöter, aktivt bidra till att fullgöra styrelsens uppgifter. Arbetstagarorganisationer kan erbjudas att utse styrelserepresentanter till respektive styrelse om bolaget under senaste året haft i genomsnitt minst 25 arbetstagare. Arbetstagarrepresentanterna ingår i det totala antalet styrelseledamöter, men de räknas inte med i det antal som anges i bolagsordningen.

Styrelsen ska minst två gånger per mandatperiod utvärdera sitt eget arbete. Utvärderingen koordineras av moderbolagets VD och resultatet delges Kommunstyrelsen. Styrelsen ansvarar även för utvärdering av bolagets VD.

Moderbolaget – Piteå Kommunföretag ABs styrelse har en särställning, då den förutom rollen som aktiv koncernstyrelse också har ett överordnande ansvar för dotterbolagen. Den fungerar även i praktiken som den viktigaste länken mellan bolagen inom Piteå Kommunföretagskoncernen och kommunen (ägaren).

Moderbolagets VD – tillika koncernchef/koncernVD, sköter den löpande förvaltningen enligt de anvisningar som ges av bolagsstyrelsen samt gällande VD-instruktion. Moderbolagets VD leder moderbolagets verksamhet, säkerställer koncernsamordningen, och att kommunens övergripande mål och ambitioner omsätts i praktisk handling. VD:ar i de bolag som ägs direkt av Piteå Kommunföretag AB eller indirekt ägt i tillämplig omfattning träffas löpande under ledning av moderbolagets VD.

Verkställande direktören, VD – sköter den löpande förvaltningen enligt de anvisningar som ges av respektive bolagsstyrelse samt gällande VD-instruktion.

Revisorer (yrkesrevisorer) – ska i den utsträckning som följer av god redovisningssed, granska bolagets årsredovisning och bokföring samt bolagsstyrelsens och VDs förvaltning. Bolagsstämman utser revisorer efter upphandling under ledning av koncernVD tillsammans med Piteå kommuns Inköpsavdelning.

Lekmannarevisorer – utför, vid sidan av ovanstående revision, en granskning utifrån vad som följer av god redovisningssed för att kontrollera om verksamheten är ändamålsenlig, om verksamheten bedrivs effektivt, och om den interna kontrollen i bolaget är tillräcklig.

Bolagsordning och ägardirektiv

Bolagsordning – lägger grunden för bolagets existens. Bolagsordningen, som måste finnas enligt lag, innehåller bland annat bolagets namn, vilken verksamhet bolaget ska/får bedriva, aktiekapitalets storlek och antalet ledamöter i styrelsen.

I bolagsordningen finns också beskrivningar av kommunalt ändamål och befogenhet (kommunala kompetensen), samt Kommunfullmäktiges möjlighet att ta ställning innan principiella och viktiga beslut. Bolagsordningen behandlas av Kommunfullmäktige för kommunalt helägda bolag samt för bolag där bestämmande inflytande finns, men beslutas formellt av bolagsstämman.

Ägardirektiv som är ett formellt styrdokument – anger riktning, ramar och mål för bolaget (med utgångspunkt från det kommunala ändamålet). Ägardirektivet ska även underlätta kommunens uppföljning av verksamheten. Ägardirektiv ska fastställas på bolagsstämman och blir då juridiskt bindande.

Piteås Kommunfullmäktige beslutar om ägardirektiv till moderbolaget Piteå Kommunföretag AB och fastställs därefter av bolagsstämman. Ägardirektiv till dotterbolag som ägs direkt av Piteå Kommunföretag AB utformas och beslutas av moderbolaget, men fastställs formellt av bolagsstämman i respektive bolag. Dock vad gäller bolagets huvuduppgift och verksamhetsinriktning, beslutas det av kommunfullmäktige. Ägardirektiv till dotterdotterbolag etc, ska i huvudsak avspegla dess moderbolags ägardirektiv. Ägardirektivet fastställs av respektive dotterbolag och delges Pikab.

Specifika och mer detaljerade ägardirektiv kan komma att behövas där flera ägare är inblandade.

Ledning och ägande av kommunens bolag

Nedanstående är viktiga utgångspunkter för kommunens ambition att via moderbolaget Piteå Kommunföretag AB utveckla en aktiv ägarstyrning i dialog med bolagen:

- Nya metoder för modern styrning och ledning med koncern- och helhetsperspektiv
- Skapa en gemensam kultur för den totala kommunala organisationen
- Kostnadseffektivitet bl a genom samordning av resurser inom koncernen
- Utveckla nya och passande fora för bolags- och koncernfrågor
- Underlätta värdeskapande i bolagskoncernen och i delägda bolag
- Nyttja de skattemässiga reglerna för koncernbidrag

Kommunfullmäktige

Kommunfullmäktige har den övergripande och lagstadgade ägarrollen för samtliga bolag där kommunen har ett ägarintresse. Den kommunala kompetensen utgör en avgörande förutsättning för att en verksamhet ska kunna bedrivas i ett kommunalt bolag. Det är inte möjligt för en kommun att genom bolagsbildning vidga den kommunala kompetensen.

Det är kommunfullmäktige som enligt kommunallagen ska besluta om en kommunal verksamhet helt eller delvis ska bedrivas i bolagsform.

Kommunfullmäktige ska även tydliggöra och utföra den underställningsplikt som gäller för kommunens bolag i frågor av principiell beskaffenhet eller av större vikt. Denna underställningsplikt ska preciseras i bolagsordningen.

Kommunfullmäktige kan delegera bolagsfrågor till kommunstyrelsen om frågorna inte är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt.

Kommunstyrelsen

Kommunstyrelsen skall enligt kommunallagen och sitt reglemente leda och samordna planering och uppföljning av hela kommunens ekonomi och verksamhet. Detta uppdrag gäller även uppföljning av bolagens ekonomi och verksamhet. Piteå Kommunföretag AB ska enligt sin bolagsordning ge underlag till kommunstyrelsen för denna uppföljning.

Kommunstyrelsen har en lagstadgad uppsiktsplikt för de kommunala bolagen och ska göra en årlig bedömning av bolagens verksamhet utifrån de ändamål och befogenheter som anges i bolagsordningen. Om styrelsen finner att så inte är fallet, ska den lämna förslag till fullmäktige om nödvändiga åtgärder.

Kommunstyrelsen har genom delegation från kommunfullmäktige rätt att besluta om bolagsfrågor som inte är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt.

Piteå Kommunföretag

Piteå Kommunföretag AB utövar på uppdrag av kommunfullmäktige den operativa ägarrollen för kommunens samtliga bolag. Uppdraget anges i bolagsordning och preciseras i årliga budgetdirektiv. Avsikten är att Piteå Kommunföretag AB ska äga och förvalta samtliga aktier i kommunens hel- och delägda aktiebolag där aktieinnehavet utgör ett betydande ägarinflytande.

Piteå Kommunföretag AB ska svara för ekonomisk uppföljning av koncernbolagen och lämna löpande information till kommunstyrelsen om bolagens ekonomi och verksamhet.

Koncernstyrelsen skall fatta nödvändiga beslut för att tillvarata kommunens intressen i sådana frågor som rör ändamål, ekonomi och efterlevnad av uppställda mål men också med avseende på övriga förhållanden av betydelse för kommunen i koncernbolagskoncernen. Därutöver även tillvarata kommunens intressen vid dotterbolagens bolagsstämmor och andra likartade sammanträden samt med nedanstående undantag omhändera ägarfunktionen i dotterbolagen. Koncernstyrelsen ska också säkerställa att samordning sker mellan bolagen och mellan bolagen och kommunen.

Följande frågor ska vara förbehållna *Kommunfullmäktige*

1. Ärenden enligt 10 kap. 2-9 §§ Kommunallagen (KL) med innebörd att
 - Besluta om viss verksamhet skall bedrivas i företagsform
 - Fastställa det kommunala ändamålet med verksamheten
 - Se till att det fastställda kommunala ändamålet och de kommunala befogenheterna som utgör ram för verksamheten anges i bolagsordningen
 - Utse samtliga styrelseledamöter. Detta gäller såväl i del helägda bolagen som i de delägda där valet av ledamöter gäller det antal som ska utses av ägaren Piteå kommun
 - Utse minst en lekmannarevisor och revisorssuppleant
 - Se till att bolaget ger allmänheten insyn i den verksamhet som genom avtal lämnas över till privata utförare

- Se till att det anges i bolagsordningen att fullmäktige får ta ställning innan sådana beslut fattas i verksamheten som är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt. Sådana frågor kan vara:
 - Beslut om kommunal borgen
 - Kapitaltillskott (förlusttäckning, driftsbidrag mm)
 - Godkännande av förvärv eller bildande av bolag eller annat väsentligt företagsengagemang
 - Bildande av bolag, nyemission, fondemission, fission, fusion, frivillig likvidation
 - Försäljning eller köp av bolag, del av bolag eller bolags rörelse
- 2. Godkänna bolagsordningar.
- 3. Godkänna PIKAB:s ägardirektiv.
- 4. Godkänna PIKAB:s dotterbolags ägardirektiv till den del som avser bolagets huvuduppgift och verksamhetsinriktning.
- 5. Övergripande mål och riktlinjer för verksamheten och ekonomin, budget.
- 6. Grunderna för ekonomiska förmåner för styrelseledamöter, lekmannarevisorer och eventuella suppleanter i företagen.
- 7. Ansvarsfrihet för styrelseledamot och verkställande direktör om revisor ej tillstyrkt sådan.

Beslut i ovanstående ärenden bör innan beslut i kommunfullmäktige även beredas av koncernstyrelsen.

Koncernstyrelsen har, i syfte att möjliggöra för kommunstyrelsen att fullgöra sin uppsiktsplikt, löpande rapporteringsskyldighet till kommunstyrelsen över de i bolagsform bedrivna verksamheterna.

Kommunstyrelsens stabsförvaltningar biträder tillsammans med berörda bolag, koncernstyrelsen inom sina respektive kompetensområden. Stabsförvaltningarnas arbetsuppgifter innefattar bl a följande: svara för uppföljningsrutiner, upprätta förslag till koncernbokslut, årsbokslut, delårsbokslut och koncernbudget, upprätta förslag till riktlinjer och policy, personalpolitiska och juridiska frågor, samordning av finansiella- och inköpsfrågor, tolka och informera företagen i ägarfrågor m m. Vidare har stabsförvaltningarna en viktig konsultativ roll mot bolagen. Samverkan mellan kommunen och dess bolag, avseende administrativa rutiner ska ske så långt som möjligt, i syfte att i hela kommunkoncernen uppnå optimal kostnads-effektivitet och kvalitet.

Bolagsstyrelser

Till skillnad från det kommunala förtroendeuppdraget, som bygger på samhällsplikt, är ledamotskapet i en bolagsstyrelse ett sysslomannauppdrag i vilken man civilrättsligt åtagit sig att fullgöra ett förvaltningsuppdrag. Styrelseledamoten har således förbundit sig att verka för bolagets bästa i enlighet med vad som kommit till uttryck i bolagsordning och ägardirektiv.

Utrymme för politisk aktivitet i strid mot vad fullmäktige avsett beträffande bolagets verksamhet finns därför inte och frågor av politisk betydelse skall också avgöras efter det att fullmäktige yttrat sig i frågan på sätt som behandlats ovan.

Mot bakgrund av bolagsstyrelsens rättsliga funktion som förvaltningsansvarig skall kommunens bolagsstyrelser bemannas även under beaktande av det samlade behovet av kompetens när det gäller aktuell bransch, företagsförvaltning, affärsmannaskap och goda förutsättning för ett bra samarbete ledamöterna emellan.

Av kommunen utsedda styrelseledamöter i holdingbolaget skall enligt KL 10 kap 3-4 §§ väljas av kommunfullmäktige. Dessa skall om kommunfullmäktige inte beslutar annat, tillträda vid samma tidpunkt och väljs för samma mandatperiod som gäller för kommunstyrelsen.

Ledamöter i holdingbolagets styrelse skall väljas ur kommunstyrelsen.

Krav på styrelsen:

- Ta initiativ till utveckling och samordning
- Aktiv omvärlds- och riskanalys
- Helhetssyn och koncernperspektiv
- Utveckla och följa upp en strategisk agenda för bolaget som ansluter till kommunkoncernens agenda
- Aktiv informationsgivning till ägaren
- Öppen och aktiv dialog med ägare och VD
- Utvärdera styrelsens och VD:s arbete

Styrelsen skall besluta om följande dokument för att fullgöra sina formella åliggande enligt AB-lagen.

- Arbetsordning
- VD-instruktion
- Ekonomi- och verksamhetsrapportering
- Riskanalys och intern kontrollplan

Alla ledamöter i bolagsstyrelser skall erbjudas lämplig introduktion och utbildning i syfte att greppa uppdragets uppgift, ansvar och praktiskt utövande. Detta ska samordnas av moderbolagets VD.

Styrinstrument för aktivt företagsägande och verksamhetsutveckling

De styrinstrument som står till förfogande för en ägare av bolag kan uppdelas i fyra slag:

- Bolagsordningen vilken dokumenteras skriftligt och hanteras på särskilt sätt och därigenom binder förvaltningen av bolagen.
- Valet av funktionärer i bolagen dvs styrelseledamöter, revisorer och lekmannarevisorer och också ägarombud. Även tillsättande och avsättande av verkställande direktör som ankommer på bolagets styrelse är mycket viktigt.
- Ägardirektiv
- Årsstämmor och ägardialog

Krav på ägaren:

- Värdeskapare genom helhetsperspektiv på den totala kommunala organisationen inkl samordning av resurser inom kommunkoncernen
- Aktiv och öppen dialog med bolagen
- Klargöra strategiska mål och inriktning av verksamheten och ekonomi genom ekonomiska och verksamhetsmässiga ägardirektiv
- Omvärldsbevakning i en samordnad verksamhetsplaneringsprocess för den totala kommunala organisationen

Bolagsordningen

Bolagsordningen är det grundläggande konstitutionella dokumentet i varje aktiebolag. Bolagsordningen utgör dels ett av samhället sanktionerat samarbetsavtal mellan aktieägarna men också bindande direktiv för förvaltande organ och revisorer. Utöver vad lag föreskriver om bolagsordningens innehåll skall den inte belastas med annat än bestämmelser av konstitutionell natur av bestående karaktär.

Med hänsyn till bolagsordningens grundläggande funktion skall ingen bolagsordning i de bolag där kommunen har ett bestämmande inflytande, kunna ändras utan ett föregående beslut i fullmäktige.

Ägardirektiv

Bolagsstämman är det forum enligt aktiebolagslagen där ägaren i juridisk bemärkelse påverkar bolagens verksamhet. Kommunen kan därför genom beslut på bolagsstämman ge direktiv för bolagens verksamhet. De lagrum i kommunallagen som reglerar kommunala företag är 10 kap, kommunernas och landstingens organisation och verksamhetsformer, Därutöver ingriper 6:e kapitlet, rörande kommunstyrelsens uppgifter.

Kommunens bolagspolicy skall genom ägardirektiv läggas fast på bolagsstämman hos samtliga bolag där erforderlig majoritet finns.

Ägardirektiv till helägda bolag där kommunen direktäger aktier f n PIKAB, beslutas av kommunfullmäktige. Beslut om ägardirektiv till PIKAB:s dotterbolag fattas av PIKAB:s styrelse förutom avseende de delar som behandlar dotterbolagens huvuduppgift och verksamhetsinriktning, som beslutas av kommunfullmäktige. Ägardirektiven läggs fast på bolagsstämman för berört bolag. Ägardirektiv till PIKAB:s dotterdotterbolag etc fastställs av respektive dotterbolag efter granskning och godkännande av Pikabs styrelse.

Ägardirektiv till delägda bolag skall förankras hos respektive delägare. Kan enighet därvidlag inte uppnås framläggs ägardirektivet för beslut på bolagsstämman.

Årsstämmor och ägardialog

Samråd bör ske med kommunfullmäktiges presidium (ordförande) innan datum och program för årsstämmor fastställs. Årsstämmor i PIKAB och PIKAB:s samtliga helägda dotterbolag ska hållas på samma dag. Inbjudan till stämmorna ska göras till samtliga fullmäktigeledamöter. Vid respektive bolags årsstämma ska möjlighet ges till fullmäktiges ledamöter att ställa frågor till respektive bolags VD och styrelseordförande angående bolagets verksamhet.

Bolagsstämmoombud

Kommunfullmäktige utser bolagsstämmoombud till PIKAB samt utfärdar fullmakt.

Bolagsstämmoombud utses i övrigt av respektive ägare och skall av denne förses med fullmakt samt instruktion i de fall det kan anses påkallat.

Ekonomistyrning

Bolagens främsta syfte är att bereda en nytthet till våra medborgare. Bolagen skall, på både kort och lång sikt, ha en balanserad ekonomisk utveckling. Avkastnings-, utdelnings-, koncernbidrags- och andra ekonomiska krav fastställs för varje bolag i ägardirektiven.

Koncernstyrelsen skall, inom skattelagstiftningens ramar planera och samordna bolagens bokslut, på ett för koncernen så fördelaktigt sätt som möjligt.

Koncernbudget och kommunkoncern budget (med verksamhetsbeskrivningar och verksamhetsmål)

För varje bolag skall för kommande verksamhetsår förutom budget, även verksamhetsbeskrivningar, mål och nyckeltal etc, utifrån de av kommunfullmäktige fastställda strategiska områdena sammanställas i en koncernbudget. Koncernbudgeten sammanställs med kommunens budget till en kommunkoncernbudget. Denna behandlas i kommunfullmäktige senast under november månad. Förslagen skall innan inlämning till koncernstyrelsen vara styrelsebehandlade.

Uppföljning

Rapportering är kommun- och koncernledningens sätt att följa upp bolagens ekonomi och verksamhet. Rapportering skall ske enligt en av kommunen fastställd tidsplan och omfattning. Bolagens bokslut och delårsbokslut skall innan rapportering till kommunen vara styrelsebehandlade. Vid bokslutsrapportering samt i den egna årsredovisningens förvaltningsberättelse skall styrelsen särskilt ange hur man anser sig ha uppfyllt de mål som fastställts i gällande koncernbudget samt det i bolagsordningen angivna kommunala ändamålet.

Koncernbokslut för PIKAB-koncernen upprättas enligt fastställd tidplan. Därefter upprättas koncernbokslut för kommunkoncernen i enlighet med god redovisningssed och sammanställas i kommunens årsredovisning. Koncernstyrelsen skall, innan beslut om kommunens årsredovisning tas i kommunfullmäktige, bereda bolagens bokslut. Vid beredning skall särskild vikt läggas vid uppfyllelse av de mål som fastställts i gällande koncernbudget samt det i bolagsordningen angivna kommunala ändamålet. Koncernstyrelsen skall, när kommunens årsredovisning behandlas i kommunstyrelsen, på lämpligt sätt informera om resultatet av beredningen.

Uppföljning av bolagens verksamhet och ekonomi skall, utöver bokslutet, ske av koncernstyrelsen vid minst två tillfällen per år. Vad gäller augusti tertialrapport ska denna sammanfalla med tidpunkten för kommunens tertialrapport. Uppföljning av kommunföretags-

koncernen skall därefter sammanföras med kommunens tertialrapport augusti för behandling i kommunstyrelsen.

Finansiell strategi

Samverkan skall ske, i syfte att med minimalt risktagande optimera kommunens och bolagens räntenetton, vid upplåning och medelsförvaltning. Samverkan skall ske på marknadsmässiga villkor. Kommunfullmäktiges beslut om särskilda riktlinjer beträffande finansiell strategi, finansierings- och placeringspolicy för kommunkoncernen reglerar formerna för upplåning och placeringsverksamhet främst med avseende på samarbetsformer, risktagande och rapportering.

Borgensavgift

För kommunens borgensåtagande ska en avgift erläggas av bolagen. Avgiftens storlek fastställs av kommunfullmäktige.

Koncernrevision

Inom koncernen Piteå Kommunföretag skall revision ske i ett kommunalt koncernperspektiv. För varje direkt eller indirekt helägt aktiebolag skall, utöver den av bolagsstämman valda yrkesrevisorn, kommunfullmäktige välja en lekmanarevisor. Denne skall genomföra granskning ur ett kommunalrättsligt perspektiv. Sådan revision skall omfatta utvärdering av bolagsverksamhetens ändamålsenlighet med utgångspunkt från det kommunala syftet med verksamheten.

I syfte att skapa rationella förutsättningar för den kommunala koncernrevisionen skall lekmanarevisorerna hämtas ur kretsen av kommunens revisorer (personsamband).

Offentlighetsprincipen

Allmänheten skall ha rätt att ta del av handlingar hos bolag enligt de grunder som gäller för allmänna handlingars offentlighet i 2 kap tryckfrihetsförordningen och sekretesslagen.

Bolagsstyrelse bör i syfte att uppfylla Tryckfrihetsförordningens krav på skyndsam handläggning delegera beslutanderätten i frågor som rör allmänna handlingars offentlighet till verkställande direktören. Detta framgår i VD-instruktion för bolaget. Avgifter för framtagning av kopior av sådana handlingar som omfattas av "offentlighetsprincipen" får tas ut enligt de grunder som framgår av särskilt beslut i kommunfullmäktige. Kopior av handlingar bör, om så begärs, även expedieras per post. I det fall begärd handling utgörs av affärsuppgörelse ska VD bedöma om handlingen helt eller delvis ska beläggas med sekretess. Om så sker ska detta motiveras och den som begärt handlingen ska informeras om möjligheten att få detta prövad. Bolagets styrelse ska informeras om alla ärenden där sekretess åberopats.

Miljö

Varje bolag skall upprätta en miljöpolicy och arbeta efter de principer som framgår av aktuella styrdokument fastställda av Piteå Kommunfullmäktige.

Upphandling

Upphandlingar inom kommunkoncernen skall genomföras i enlighet med lagen om offentlig upphandling och kommunens inköspolicy. Bolagen skall därvidlag omfattas i den mån som kommunens ägarandel eller andra omständigheter medger.

Personalpolitik

Varje bolag skall föra en personalpolitik, som sammanfaller med kommunens. Detta innebär att kommunens personalpolitiska riktlinjer skall vara styrande inom hela kommunkoncernen.

Anställning och avskedande av VD i dotterbolag skall ske i samråd med ordförande och VD i PIKAB. Samrådet innefattar även lönenivå, pensioner och övriga förmåner och anställningsvillkor. Vidare skall samråd ske med VD i PIKAB inför årliga lönervisionsförhandlingar. Syftet med dessa samråd är att undvika en oönskad löneglidning inom kommunkoncernen. Pikabs VD ska årligen för Pikabs styrelse redovisa årets löneutfall i bolagen.

Arvoden och ersättningar åt styrelsen skall beslutas av bolagsstämmorna. Så långt möjligt skall de arvoden/ersättningar som tillämpas för ledamöter i kommunens styrelser och nämnder vara vägledande för bolagen.

Kommunens fastställda policys

Av kommunen fastställda policydokument och vägledande principer, skall så långt som möjligt tillämpas i kommunens bolag. Avsteg från detta skall godkännas av PIKABS VD och styrelseordförande, båda två i förening.

Bilaga I

Juridiska utgångspunkter för aktiv ägarstyrning

1 Kommunallagen och de kommunala företagen

Genom 1991 års kommunallag (KL) inför för första gången regler angående kommunens skyldigheter såvitt avser de kommunala företagsengagemangen. Reglerna är huvudsakligen av kommunal-demokratisk natur och markerar företagets roll som instrument för kommunens verksamhet. Kommunens ansvar för styrning är inte i juridisk mening tydligt utvecklad.

Behovet av sådan styrning motiveras istället av kommunens övergripande politiska förvaltningsansvar. Reglerna redovisas kort i det följande. Att notera är att kommunallagen i sitt utgångsläge förlägger hela ägarfunktionen till kommunfullmäktige.

2 Kommunen och dess bolag

De kommunala bolagen har tillkommit för att tillgodose kommunala behov och utgör därför delar av den kommunala organisationen. De helägda bolagen har i kommunen organiserats i en aktiebolagsrättslig koncern, dvs med moderbolag och dotterbolag. Kommunen är alltså endast direktägande såvitt avser moderbolaget som i sin tur direkt äger de övriga bolagen. Kommunens styrning av dotterbolagen sker genom moderbolaget.

3 Aktiebolagslagens ägarroll

Aktiebolagslagen uppställer inga krav på styrning från ägarens sida utan endast formella krav riktade mot denne med anknytning till bolagsstämman. Inte desto mindre förfogar ägaren av ett bolag över detta med stöd av äganderätten. Av ägaren utfärdade direktiv vid bolagsstämma är således bindande för styrelse och verkställande direktör så länge de inte inkräktar på tvingande regler i aktiebolagslagen eller annan lag som styrelsen har att följa. Äganderätten utgör grunden för all koncernstyrning.

4 Kommunfullmäktige och bolagen

Kommunfullmäktige har enligt bestämmelserna i 10 kap KL särskilda åligganden avseende de kommunala företagsengagemangen. Dessa kan kortfattat beskrivas på följande sätt.

Enligt 10 kap 1 § KL får *kommunen efter beslut av fullmäktige* lämna över ansvaret för en kommunal verksamhet, bland annat till ett bolag. Detta gäller dock inte myndighetsutövning.

Enligt 10 kap 3 § KL skall *fullmäktige när vården av kommunal angelägenhet lämnas över till ett helägt bolag eller stiftelse som kommunen bildat ensam tillse att*

- Verksamheten i företaget enligt bolagsordning med ägardirektiv eller stiftelsestadgar är kommunalrättsligt kompetensenligt.
- Det läggs fast ett kommunalt *ändamål*, dvs syfte med företagets verksamhet.
- Bolagsordningen anger de kommunala befogenheter som utgör den yttre ramen för bolagets verksamhet, dvs säkerställ att bolaget ges samma förutsättningar som om dess verksamhet bedrivits inom den kommunala förvaltningen.
- Att styrelsen väljs genom direktval i fullmäktige.

- Att den fullmäktige bereds tillfälle att *ta ställning* innan beslut fattas i företagets styrelse i ärende som är av principiell betydelse eller av större vikt.
- Att minst en lekmannarevisor i bolag väljs av fullmäktige och minst en revisor i stiftelse och att dessa hämtas ur kretsen förtroendevalda revisorer i kommunen.

Enligt 10 kap 4 § skall fullmäktige i företag där kommunen inte är ensam ägare eller motsvarande i stiftelse se till att företaget blir bundet av ovanstående villkor i en omfattning som är ”rimlig med hänsyn till andelsförhållandena, verksamhetens art och omständigheterna i övrigt”.

För att möjliggöra för kommunstyrelsen att utöva uppsikt över det samägda bolaget enligt 6 kap 1 § KL behöver fullmäktige införa en bestämmelse i bolagsordningen om att öppna upp företaget civilrättsligt om detta vinner gehör hos de andra delägarna.

Enligt 10 kap 8 § KL slutligen ankommer det på fullmäktige att tillse att när vården av kommunal angelägenhet lämnas över till annan än av kommunen helägt företag tillse att kontroll och uppföljning av verksamheten kan genomföras.

Härutöver ankommer det på fullmäktige att ta ställning till de ärenden som inte är möjliga att delegera, enligt 10 kap 3 § KL och vidare tillse att fullmäktige på ett tillfredsställande sätt informeras om bolagssektorns förhållanden och utveckling.

5 Kommunstyrelsen och bolagen

Kommunstyrelsen har enligt 6 kap 1 § KL att utöva *uppsikt* över de kommunala hel- och delägda företagen vilket inkluderar såväl direkt som indirekt ägda företag. Uppsikten utgör således inte styrning.

Uppsikten är en offentlighetsrättslig förvaltningskontroll av motsvarande slag som gäller för nämnderna. Kommunstyrelsen avgör själv hur uppsiktsplikten skall fullgöras och dokumenterar detta. Vidare skall den information som inhämtas dokumenteras på lämpligt sätt och fullmäktige skall på sätt kommunstyrelsereglementet anger översiktligt informeras om förhållandena i företagssektorn.

Kommunstyrelsens uppsiktsplikt har genom en ändring i kommunallagen per den 1 januari 2013 skärpts så till vida att styrelsen i årliga beslut för varje sådant aktiebolag som avses i 6 kap 9 och 10 §§ ska pröva om den verksamhet som bolaget har bedrivit under föregående kalenderår har varit förenlig med det fastställda kommunala ändamålet och utförts inom ramen för de kommunala befogenheterna. Om styrelsen finner att så inte är fallet, ska den lämna förslag till fullmäktige om nödvändiga åtgärder.

Antagen 2004-06-21, § 79

Reviderad 2011-11-21, § 233

Reviderad 2018-06-20, § 117